

др Душан Тошић

ТЕШКОЋЕ У КОРИШЋЕЊУ ИНТЕРНЕТА — ТЕРМИНОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ И КАКО ИХ ПРЕВАЗИЋИ

Интернет је све присутнији у нашим школама и становима. То није више „само још једна забава“ за децу, већ универзалан начин за ширење информација и стицање нових знања. Дакле, поред породице, школе, телевизије итд. појављује се још једно моћно едукативно средство. Нормално, појављује се и читав низ проблема у вези са Интернетом. Неке од њих ћемо овде поменути, а посебно ћемо се осврнути на термилошке проблеме.

Са експанзијом Интернета увећава се број и разноврсност послова обављених преко ове глобалне свецке мреже. Нормално, свакодневно се увећава и број корисника у Југославији и све је већи број пословних људи који покушавају да искористе погодности Интернета. То је још један разлог да у едукативном процесу посветимо више пажње Интернету.

1. Тешкоће са којима се срећу југословенски корисници Интернета

И поред спутавања проузрокованих економским санкцијама, Интернет је врло брзо прихваћен од југословенских корисника. Приступ Интернету реализује се преко академских мрежа и професионалних обезбеђивача (провајдера), слично као и у осталом свету. Међутим, у поређењу са развијеним (па и осталим) земљама света може се констатовати заостајање на овом пољу. Који су разлози заостајања Југославије у коришћењу Интернета? Постоји већи број разлога (мање или више међусобно повезаних) од којих наводимо следеће:

- осиромашење грађана и тешкоће у набавци адекватне опреме,
- отежана размена са светом,
- неадекватно образовање југословенских корисника,
- језички и термилошки проблеми на Интернету,
- ...

Рат на ширем југословенском простору и санкције од стране међународне заједнице допринели су осиромашењу грађана и смањењу њихове куповне моћи. Последица овога је отежана набавка одговарајуће опреме (рачунари, модеми, телефонске линије, ...) од стране појединаца, фирми и установа. Статистички подаци о броју рачунара по глави становника показују да се наша земља, по опремљености, налази при дну лествице. Јасно је да неопходни корак ка успешном коришћењу Интернета представља обезбеђивање материјалне базе. Највећи број

ученика први пут се среће са Интернетом у школи или код куће. Јасно је да, било школа, било родитељи, треба да обезбеде рачунар и пратећу опрему. (Мањи је број ученика који Интернет користе преко клубова или посебних удружења.)

Последњих година отежано се реализују скоро све врсте размена са светом. Размена новчаних средстава, материјалних добара, као и путовања, у принципу се могу остварити, али отежано. На пример, плаћање преко Виза-картице је могуће. Међутим, корисник мора поседовати Виза-картицу код специјалне банке која омогућава пословање са иностранством и која редовно тражи одређени девизни депозит. Уколико је наручио некакав производ преко Интернета, коректно прилажући број своје Виза-картице, излаже се ризику да никад не добије жељени производ. Поред непостојања адекватне правне заштите, ту су и перипетије са царином, поштом итд. Све ово је довољно да обешрабри многе који су решили да отпочну са коришћењем Интернета.

Немогућност набавке савремене опреме, софтвера и књига неминовно доводи и до заостајања у обучености за коришћење рачунара и рачунарских мрежа. Едукација из ове области одвија се: у школама, на факултетима и у специјализованим кућама за обуку преко разних курсева. Мали је број школа и факултета адекватно опремљених за ову врсту образовања. С друге стране, није велики број ни оних који себи могу да приуште похађање скувих, специјализованих курсева. И док у појединим развијеним земљама 70% грађана има нека искуства са Интернетом, овај број код нас је знатно мањи.

Најзад, као посебна тешкоћа за југословенске кориснике појављује се језик на Интернету. Са сваким новим техничким (и технолошким) достигнућем у свету, појављује се низ нових појмова и термина. Ту је одмах присутан и проблем како на прави начин превести ове термине и како упознати будуће кориснике са новим појмовима. Овај проблем посебно долази до изражаја приликом коришћења Интернета. Наиме, приликом обављања неке трансакције преко Интернета, корисник мора знати одговарајуће енглеске термине. Непознавање енглеског језика и одговарајуће терминологије, може да доведе до погрешних нарудбина, неправовременог одговора и немогућности отпочињања било каквог посла преко Интернета. Приликом коришћења Интернета, корисник је „на линији“ и не може увек да чека услуге преводиоца јер понекада мора тренутно да реагује. За одређен број потенцијалних корисника Интернета у пословне сврхе овде настају непремостиве тешкоће.

Надаље ћемо се детаљније позабавити проблемом језика и термина на Интернету уз предлагање неких начина решавања.

2. Језик Интернета

Због присутности Интернета у свим сферама живота језик, који се користи на Интернету, веома је богат и разноврсан. Можемо разликовати:

- стручне термине везане за софтверске алате Интернета и
- језик који се користи у презентацијама.

2.1. Стручни термини у алатима Интернета

Најважнији алати Интернета (овде се мисли на алате у најширем смислу, почев од хардвера преко софтвера, програмских језика итд.) потичу са енглеског говорног подручја па је корисник принуђен да (бар делимично) познаје енглеске називе за основне појмове. Поставља се питање да ли треба преводити енглеске термине. Да би Интернет постао доступан што ширем кругу корисника (а не само добрим познаваоцима енглеског језика), принуђени смо да преводимо и формирамо своје стручне термине. Преко књига, стручних часописа, електронских медија и др, полако се формира стручна терминологија везана за Интернет. Каква је тренутно ситуација код нас?

Нагли развој Интернета утицао је на појаву великог броја књига из ове области. У рачунарским часописима велики број страница посвећен је Интернету, а скоро сваки ТВ-канал има по неку емисију која се бави рачунарима и Интернетом. На жалост, терминологија није уједначена. Коришћени термини понекад толико оптерећују текст да га чине јако нечитким. На пример, у часопису *Byte*, који се преводи на српски језик, (видети: [1]) пише: „**Heitml** („**HI-TML**“) проширује функционисање **HTML**-а кроз коришћење корисничких **tagova**. Ово омогућује динамичко повезивање са датотекама без коришћења **CGI** или неког другог **skripta** или програмског језика. **Heitml** ради на **Web-serveru** и динамички генерише **HTML**.“ Сличан језик се користи и у књигама. У [2], већ на почетку стоји: „Небитно је како форматирате **izvorni kôd stranice**. При приказивању страница **browseri** се ослањају на смернице које сте задали **tagovima**, а разна увеличања, прореди и слично се игноришу.“

У наведеним цитатима подвучени су термини који представљају директно преузете (српски написане) енглеске речи или скраћенице. Цитирани примери не представљају изузетке. Ако се погледају књиге [3], [4], [5] (и разне друге које се односе на Интернет), може се констатовати да се користи сличан речник. Парадоксално је да преводи (видети [6] и [7]) најчешће садрже мање директно преузетих (посрбљених) енглеских речи у поређењу са књигама домаћих аутора. Да би књиге из ове области биле употребљиве, морају бити брзо написане, иначе већ после неколико месеци (са појавом нових верзија читача **WEB**-а или других алата) застаревају. То је и разлог што аутори не могу много пажње да посвете терминологији. Проналажење правих термина захтева додатни труд и утрошак времена. Међутим, када је изабран прави термин, он најчешће све сам казује и нису потребна додатна објашњења.

Многи енглески термини, као што су: *brauser, tag, aplet, skript, ...* већ су се одомаћили код нас и домаћи аутори их скоро уопште не преводу. Међутим, за већину тих термина могу се наћи адекватни преводи, а са усвајањем стандардних назива, домаћа литература постала би читљивија. Другачија је ситуација са скраћеницама. На Интернету се срећу многобројне скраћенице, као што су: **WWW, HTML, CGI, HTTP, FTP, GIF, JPEG** итд. настале из сложених енглеских назива за поједине појмове. Неке од ових скраћеница су већ заштићена имена, док друге представљају опште-прихваћене називе у целом свету. Скоро да нема никаквог смисла преводити ове скраћенице.

2.2. Језик у презентацијама на WWW

Презентације на Интернету су мултимедијског карактера, а слике и звук су једнако разумљиве информације у свим говорним језицима. Међутим, скоро да није могуће направити добру презентацију без коришћења текста. Ма која пословна акција преко Интернета захтева коришћење текста. Јасно је да може бити коришћен било који језик у презентацији корисника или за обављање одређених послова. Коришћени језик зависи од популације која ће користити Интернет-услуге. Међутим, ако је неком стало да његова презентација буде доступна широком кругу корисника, користиће енглески језик. (Наравно да постоје ситуације у којима нема много смисла користити енглески језик. На пример, ако се преко Web-а рекламирају књиге написана на српском језику, питање је да ли треба правити презентацију на енглеском.)

Имајући у виду да је у алатима Интернета убедљиво најважнији енглески језик и да је највећи број презентација направљен на енглеском, можемо констатовати да је главни језик Интернета — енглески језик.

3. Како решавати језичке проблеме у вези са Интернетом

Из претходног одељка може се констатовати да је проблем у вези са језиком Интернета веома комплексан. Успешно решавање овог проблема допринело би значајном повећању броја корисника Интернета. Наравно, овде нису довољне појединачне акције, већ проблем мора да се решава преко школског система.

Пожељно је да се са учењем енглеског језика отпочне што раније. Дакле, предлог би био да се са учењем енглеског језика отпочне у првом разреду основне школе. Ово је радикалан предлог и повлачи измену целокупног школског система. Реализација предлога скопчана је са разним тешкоћама, почев од обезбеђивања наставника до измене планова и програма у целокупном школском систему. Реално гледано, мале су шансе да се нешто тако оствари. Међутим, ово је предлог о којем треба размишљати. Јасно је да увођење енглеског језика од првог разреда основне школе не би имало много смисла само због Интернета. Али, ако се зна да је најобимнија научна, стручна и техничка литература на енглеском језику и да енглески језик постаје језик за комуникацију између људи са разних говорних подручја, онда је будуће успешно укључивање на Интернет само мали повод за увођење енглеског језика у најниже разреде основне школе. Ако нам је циљ да имамо технички образовано друштво и да превазиђемо затварање у локалне просторе, један од најзначајнијих корака био би овај радикални потез.

Поуздан начин за ублажавање проблема везаних за Интернет је увођење рачунарства у основне школе. Рачунарство постоји у основној школи, али као факултативни вид наставе. (Едукација из рачунарства у оквиру предмета Техничко образовање, није вредна помена.) С обзиром да су ученици оптерећени великим бројем обавезних предмета, у многим школама овај предмет не постоји, или је врло мали број ученика који га похађају. Стога се, као реална потреба, појављује увођење обавезног предмета из рачунарства и информатике у основне школе. Ово не би само допринело ублажавању термилолошких проблема везаних за Интернет, већ општем информатичком образовању које ће у будуће бити

све неопходније и све значајније. Наравно и овде се појављује огроман број тешкоћа: промена плана и програма за основне школе, обезбеђивање наставничког кадра, опремљеност школа итд. Међутим, свако друштво које брине о својој будућности мора се суочити са овим проблемима.

Без обзира како се разреше проблеми са изменом плана и програма основне школе, требало би знатно систематичније радити на увођењу стручне терминологије. Садашње хаотично стање највише доприноси упропашћавању српског језика и отежава едукацију у овој области.

Најпогодније је да се и овај проблем решава на нивоу целог друштва (у институцијама попут завода за стандардизацију). На жалост, досадашње искуство је показало да се оваква решења често доживљавају као силом наметнута од стране државе, што је доприносило њиховој непопуларности. Осим тога, предложена решења понекад су била врло лоша, а често су пристизала и са великим закашњењем.

Стручни комисије и стручни скупови (подржани од стране државног апарата) могу значајно да помогну у решењу овог проблема. Наравно, у формирању терминологије треба да учествују компетентни стручњаци за одређене области, као и стручњаци за језике. Предложени термини требало би да буду подржани у школским и факултецким уджбеницима.

4. Закључак

Постоји велики број тешкоћа са којима се срећу југословенски корисници Интернета. Највећи број тешкоћа извире из непостојања адекватне материјалне подршке. Поред непостојања одговарајуће материјане основе, као спутавајући фактор у коришћењу Интернета појављује се неадекватно образовање. Убедљиво најдоминантнији језик на Интернету је енглески језик. Уколико корисник не познаје неке основне енглеске појмове (на пример, *search*, *word*, *account*, ...) коришћење Интернет-алата постаје врло компликовано. За превазилажење ових проблема неопходне су измене у школском систему. Ублажавању проблема допринело би увођење енглеског језика (као предмета) што раније. Значајно би помогло и увођење обавезних предмета из рачунарства и информатике у основне школе. Поред тога, требало би систематски уводити терминологију везану за Интернет и рачунарске комуникације. Било би корисно да се преко државних институција обезбеди подршка увођењу адекватне терминологије. На тај начин био би олакшан и процес образовања.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] *Proširiva platforma za Web-razvoj*, Byte, Mart, 1998. pp. 45.
- [2] Vacić, A., *Web dizajn – izrada kvalitetnih prezentacija za Internet*, Tehnička knjiga, Beograd, 1997.
- [3] Pantić, S., *Internet izdavaštvo*, Kompjuter biblioteka, Čačak, 1997.
- [4] Milošević, M., Pantić, S., *Vodič kroz Internet*, EUnet, Beograd, 1996.
- [5] McBride, P. K., *Java na lak način*, Tehnička knjiga, Beograd, 1997.
- [6] Cedeno, N., *Internet i njegovi alati*, Mikro knjiga, Beograd, 1996.
- [7] Person, R., *Vodič kroz Windows 95*, CET, Beograd, 1996.